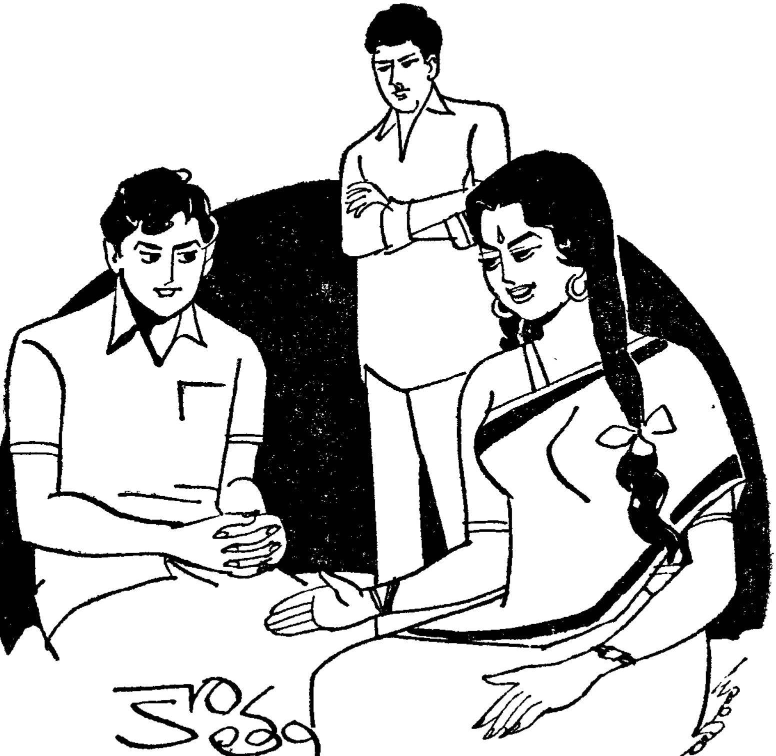

కొత్త పద్ధతులు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

జోగారావంటే నాకు మొదటినుంచీ మంట. వాడేది చేసినా నాకు తప్పుగానే తోస్తుంది. ఇంకోడి నోటివెంట వస్తే ఆమోదించే ముక్కలే వాడనటం మొదలుపెడితే చిరాకెత్తుతుంది.

తనొక పెద్ద సంస్కారపరాయణుడనీ, అధునాతనత్వం తనుగా మూర్తీభవించిందనీ, జోగారావు అనుకోవటమే కాదు, అంటాడు కూడానూ. వితంతు వివాహాలకు నడుముకట్టుకోడనీ, శాఖాంతర వర్ణాంతర వివాహాలు చేయించడనీ, తన బంధువర్గంలో ఉన్న ఆడపిల్లలకంటే ఊళ్ళో ఉండే వెధవ పిల్లలను అధికంగా చూడడనీ నేననను. కాని ఒక్కటి ఘట్టిగా చెప్పగలను: ఆడవాళ్ళకు సంబంధించని సంఘ సంస్కారం జోలికి జోగారావు వాడిజన్మలో వెళ్ళి ఎరగడు. మీ ఖద్దరూ, మీ హరిజన సమస్యా—

ఇటువంటి దిక్కుమాలిన సమస్యల జోలికి వాడు ఛస్తే పోడు. రజస్వలా వివాహాలంటే, వితంతు వివాహాలంటే, ఆడవాళ్ళ విద్యాసంస్కార స్వాతంత్ర్యాలంటే వాడికి నల్లేరుమీది బండినడక. ఎవడి హక్కు భుక్తాలలోనూ లేని స్త్రీత్వం వాణ్ణి పెద్ద ఆకర్షించేది. పెళ్ళికాక పూర్వమే రజస్వలలయిన పిల్లలూ, వితంతువులూ వాడికి ఆరాధ్యవస్తువులు.

దానికి కారణం కూడా నే నెరుగుదును. వాడి భార్య గిట్టినా కంపనూ కాలని కోరిక, మగవాయువు, ఎందుకట్టే ఏ అవి నీతికరమైన పనికి పాల్పడని జోగారావు దిక్కులేక, ప్రకృతి ప్రేరేపణను జయించే సంస్కారంలేక, ఆ భార్యనే అమితప్రేమతో ఆరాధించుతూ వచ్చాడు. ఆ క్షుద్రఉపాసన నెత్తి ఆడించింది. జోగారావు సంస్కార ప్రయత్నమంతా దాని ఫలితం.

వాటిమూలంగా నాకు చాలకాలం హైమవతిమీద కూడా అర్థంలేని దురభిప్రాయం ఉండేది. ఆపిల్ల, వాణ్ణి "బాబాయి" అని పిలుస్తుంటే నాకు తిక్కెత్తుకొచ్చేది. వా డాపిల్ల కేమీకాడు. హైమవతి చిన్నతనంలో నాలుగైదు సంవత్సరాలపాటు ఆపిల్ల తల్లిదండ్రులు జోగారావుగారింట్లో అద్దెకున్నారు. ఆ రోజుల్లో వీడా పిల్లను ఒక్కసారయినా దగ్గిరికి తీశాడని కాని, ఒక్క బిస్కట్టుముక్క ఆపిల్లకు కొని పెట్టిన పాపాన పోయనాడని అనుకోను. ఆపిల్ల పెళ్ళికి వాడు పోలేదని నాకు స్పష్టంగా తెలుసును. కాని హైమవతి భర్త పోయిన పదోరోజుకల్లా వీడు హాజరు! వాళ్ళెవరూ ఆమె జుట్టుతీసే ప్రయత్నంలో లేకపోయి నప్పటికీ వాడు మాత్రం ఆ దురాచారం గురించి చాలా సేపు గంభీరోపన్యాసం ఇచ్చి ఆమె భావియావత్తూ ఆ రోజు సూర్యాస్తమానం ఆయేలోపల వివరంగా నిర్ణయించేశాడు.

అయితే హైమవతి చదువుకుమాత్రం జోగారావు చాలా విధాల సహాయపడిన మాట మాత్రం నిజం. ఆమె ఒక్కొక్క తరగతే పాసవుతున్న కొద్దీ జోగారావు తన జన్మసార్థక మవుతున్నట్టు భావించాడు. ఆఖరుకు హైమవతి వాడికొక ఆశయం ఆయిపోయింది. దాని ముందు విశాలమయిన సంఘ సంస్కారాభిలాష కూడా తుడిచిపెట్టుకు పోయింది.

ఎట్లాగయితేనేం హైమవతి బి. ఏ. డిగ్రీ తెచ్చుకున్నది అంతటితో జోగారావు నిశ్చయించిన క్రమం కాస్తా అడ్డం తిరిగింది హైమవతి పెళ్ళి తనచేతి మీదుగా చేసి విభాయించలేనవి ఆమె తండ్రి ఖండితంగా చెప్పేశాడు.

జోగారావు అంత సులభంగా ఓడిపోదలచలేదు. "ఆ కార్యభారం యావత్తూ నా మీద వెయ్యండి, అన్నగారూ!" అన్నాడు జోగారావు. "మీరేమైనా చేసుకోండి. నా పూచీ మాత్రం ఏమీ లేకుండా ఉంటే సరి" అన్నాడు హైమ తండ్రి.

ఆరోజు లగాయతు హైమ జోగారావు కుటుంబంలో చేరిపోయింది.

ఆమెకు జోగారావు తెచ్చిన సంబంధం కూడా నా కాశ్చర్యం కలిగించింది. సూర్యనారాయణ మేధావీ, స్ఫురద్రూపీ చిన్న జమీందారునూ! అతను బి. ఏ ఆనర్సు పాసయి హైమకోసం కనిపెట్టుకున్న వాడల్లే పెళ్ళీ పెటాకులూ లేకుండా ఊరికే కూర్చున్నాడు. జోగారావు ఈ సూర్యనారాయణను ఎప్పుడు ఎక్కడ ఏగాలంవేసి పట్టాడో నాకైతే తెలియదు గాని ఆ కుర్రవాడితో ఒకటి రెండు సార్లు మాట్లాడిన తరవాత హైమవంటి విద్యాధికురాలికి అంతకంటే మంచిభర్త దొరకదనుకున్నాను. నిజంగా ఆ పెళ్ళే జరిగితే జోగారావును గురించి నా అభిప్రాయం యావత్తూ ఒక్కక్షణంలో మార్చేసుకోవటానికి కూడా సంసిద్ధుణ్ణయినానంటే నమ్మండి.

అయితే జోగారావు దిగ్విజయానికి తలవని తలంపుగా మరొక అంతరాయం వచ్చింది—హైమ తనకు పునర్వివాహం అవసరం లేదన్నది.

"మా అమ్మమ్మ అంటూండేది—వెధవముండ పెళ్లి వెధవపెళ్ళే నవి. అది నిజంకూడానూ!" అన్నది హైమ కిరుకుగా.

"ఏం! ఏం!" అన్నాడు జోగారావు నోటమాట రాక.

"ఈ వెధవ పెళ్ళిళ్ళు సామాన్యంగా సరిగా పరిణమించవు. ఏదో వంక రానే వస్తుంది!" అని హైమ సమాధానం చెప్పింది.

"నాన్సెన్స్! మామూలు పెళ్ళిళ్ళుకూడా అంతే. ఆ మాటకువస్తే" అన్నాడు జోగారావు, బహుశా తన పెళ్ళి స్మరిస్తూ.

"ఆ పెళ్ళిళ్ళు ఎట్లా తగలబడినా ఫరవాలేదు. అవి సంఘదేవతకు బలులు! పితృదేవతలు తరించటానికి చేసేవి ఆ పెళ్ళిళ్లు చెయ్యకపోతే ఆడపిల్లలు అంటరాని వాళ్ళవుతారు! చేజేతులా అటువంటి పెళ్లే మళ్ళీ, ఎరిగి ఎరిగి, ఎవరి ప్రోద్బలమూ లేకుండా పైగా నలుగురి ఇష్టాన్నీ తిరస్కరిస్తూ చేసుకోవటం బుద్ధి తక్కువ కామా?" అన్నది హైమవతి ఒకే గుక్కలో.

"అదేంమాట? ఇతర విధవా వివాహాలు ఎట్లా అయితే నీ కెందుకు? నీకు అన్నివిధాలా నచ్చిన మొగుడు దొరికితేనే చేసుకో. లేకపోతే మానెయ్యి!" అన్నాడు జోగారావు.

"అదే నేనూ అంటున్నా!" అన్నది హైమ.

ఆ మర్నాడు సాయంకాలానికల్లా గారడివాడు మంత్రించి బుట్టలోవించి తీసినట్టు జోగారావు ఎక్కణ్ణుంచో సూర్యనారాయణను ప్రొడ్యూస్ చేశాడు!

ఆ మొదటిరోజు సంభాషణలో జోగారావు, విశేషం కల్పించుకోలేదు. వెయ్యికళ్ళతో సూర్యనారాయణనూ, హైమ

వతిసీ కనిపెడుతూ వచ్చాడు. కాని వాళ్ళ సంభాషణ ఆమూలాగ్రం వినేసరికి జోగారావు గుండె నీరయిపోయింది.

"నాకు స్వతస్సిద్ధంగా మగవాళ్ళంటే పరమ అసహ్యం!" అన్నది హైమ ఏ సందర్భంలోనో.

సూర్యనారాయణ ఎంతో మృదువుగా మందహాసం చేస్తూ "నాకు ఆడవాళ్ళంటే అంతే" అన్నాడు.

ఈ విషయంమీదే ఆ ఇద్దరూ జోగారావు సహాయం దాదాపు ఏమీ అవసరం లేకుండా, పునరుక్తిదోషం రానివ్వకుండా, రెండుగంటలు మాట్లాడుకున్న తరవాత సూర్యనారాయణ లేచి "పొద్దు పోతున్నది. వస్తాను" అంటే, "నేను పోతున్నాను. పొద్దు మళ్ళీ రేపు వస్తే వస్తుంది. నేను మాత్రం రాను!" అన్నట్టు ధ్వనించింది జోగారావుకు.

కాని అంతవరకు జోగారావు పొరపాటు పడ్డాడు. ఏమంటే, సూర్య నారాయణ మర్నాడు మళ్ళీ వచ్చాడు. అయితే ఏం? నిన్నటి చర్చ ఎక్కడ ఆగిందో ప్రారంభమయింది. అది చర్చ మాదిరిగా కూడా లేదు. జోగారావు చెవులకు! కొట్లకుక్కల అంతః కలహంలాగు కనిపించింది. ఆడవాళ్ళకు విరుద్ధంగా సూర్యనారాయణా, మగవాళ్ళకు విరుద్ధంగా హైమవతీ పకాఃతు పుచ్చుకుని మొత్తం మీద ఇద్దరూ కలిసి మానవ మనస్తత్వాన్ని కడిగి తూర్పారబట్టారు. "అవతల మనిషి ఆడదే! కాస్త సౌజన్యం చూపింతా"మని సూర్యంకాని, అతన్ని ఆకర్షింతామనీ, మెప్పింతామనీ, స్త్రీ సహజమైన మార్దవం ప్రకటింతామనీ హైమకాని ప్రయత్న లేశంకూడా చెయ్యటంలేదు.

"ఒకవేళ వీళ్ళిద్దరూ పెళ్ళాడితే మాత్రం ఆ కాపరం ఎట్లా ఏడుస్తుంది!" అని ఆశ్చర్య పడ్డాడు జోగారావు.

వాళ్ళిద్దరూ మాట్లాడుకునే విధానమే కాక విషయాలు కూడా జోగారావుకు నచ్చలేదు. మానవ మనస్తత్వంగురించి మాట్లాడటం అయిపోయిన తరవాత వాళ్ళు మాట్లాడిన విషయం ప్రేమ! అది కూడా ఎంత విలక్షణంగా!

జోగారావు అభిప్రాయంలో పెళ్ళాడబొయ్యేవాళ్ళు మూడోప్రాణి ఎదుట ప్రేమ ప్రస్తావన తేగూడదు. తెచ్చినవాళ్ళు దాన్నిగురించి ముచ్చటగా ముచ్చటించవలసిందేగాని ముక్కముక్కలు చెయ్యటం ఏమి రసికత్వమో జోగారావు కర్థం కాలేదు.

"ప్రేమ" అనేమాట సూర్యనారాయణనోట వచ్చీరాక పూర్వమే హైమ "నాకు ప్రేమలో నమ్మకంలేదు తల మీద ఒక్క వెంట్రుకకూడా లేకుండా జీవించటం ఎంత సులభమో ప్రేమ లేకుండా జీవించటం అంత సులభం?" అన్నది.

హైమవతి ఆ వాక్యం పూర్తి చేసే లోపుగా జోగారావు మూడుచావులు చచ్చి

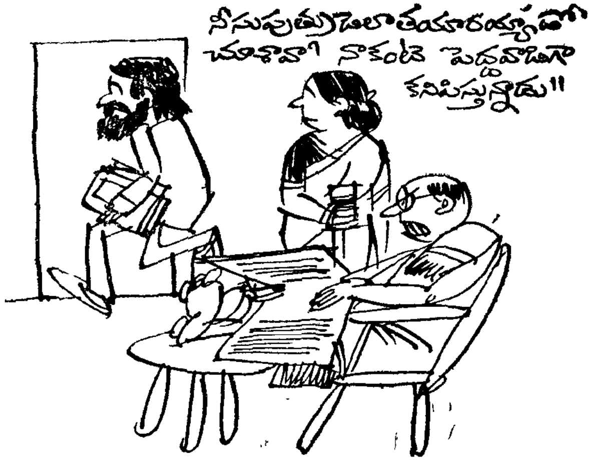

నష్టయినాడు.

"నాకు ప్రేమలో చాలా విశ్వాసం వుంది." అన్నాడు సూర్యనారాయణ గంభీరంగా—"నీ అజ్ఞానానికి నేను చాలా విచారిస్తున్నాను." అని స్ఫురించే గొంతుతో "ప్రపంచంలో డబ్బు తరవాత ప్రేమకంటె వుత్కృష్టి పదార్థం లేదని నా నమ్మకం."

హైమ ఆశ్చర్యం నటిస్తూ "ఒకే క్షణంలో డబ్బులోనూ ప్రేమలోనూ అంత విశ్వాసం కనబరచటం మన సంప్రదాయం కాదేమో. అమెరికావాళ్ళు—" అని ప్రారంభించింది.

"ధర్మార్థ కామమోక్షాలు. అర్థమూ కామమూ. క్రమంకూడా నేను చెప్పినట్టే వుంది. అందుచేత నాది బొత్తిగా అమెరికా సంప్రదాయం కాదు అసలే సంప్రదాయమూ అవసరంలేదు. కాస్త ఆలోచిస్తే మనకే తెలుస్తుంది. డబ్బులేకుండా జీవించటం అసంభవం. ప్రేమలేకుండా జీవించటం అసమగ్రం" అన్నాడు సూర్యం.

"ఎందువల్లా?" అన్నది హైమ.

"ప్రేమించేవరకూ మనలో ఏ శక్తి ఉన్నదీ మనకే తెలియదు. మనలోవున్న మంచితనంకూడా అప్పుడు కాని పైకి రాదు. కనీసం అనుభవం అది. మా అమ్మ చచ్చిపోయిన తరవాత నేను చాలా చెడ్డవాణ్ణి అయిపోయినాను. త్యాగం చేసే శక్తి. నిజంచెప్పే ధైర్యం. వస్తు నిర్ణయంచేసే తెలివి నాలో ఉన్నై. కాని వాటిని ఎవరిమీద ప్రయోగించను? అసలు వాటిని పైకి తెచ్చేవారెవరు? అందరితోనూ సత్య హరిశ్చంద్రుడల్లే వుండటం నాచేతకాదు."

"ప్రేమ మీకు అంత అవశ్యకమని

తోస్తే ఎవరినో ఒకరిని ప్రేమించ లేక పోయినారా? తీరిపోనుగా!'' అన్నది హైమ దాదాపు ఎగతాళిగా.

ఒక చెంప జోగారావు ఇదంతా వింటూ ఉడికిపోతున్నాడు. ఇంత అన్యాయం వాడి యెదట యెన్నడూ జరగలేదు. తనతో ఎవతె అయినా అట్లా అంటే ఆ మనిషిని జోగారావు కులటక్రింద గణించి ఉండును. హైమనుగురించి సూర్యం ఏమనుకుంటున్నాడో? పైకిమాత్రం అడిగిన దానికల్లా ఎంతో ఓర్పుగా ఏదో సమాధానం చెబుతూనే వున్నాడు! వీళ్ళ సంభాష వింటున్న జోగారావుకు కాస్సేపు ఒకరిమీదా, మరి కాస్సేపు మరొకరిమీదా కోపం వచ్చేది. సూర్యం వట్టి మూఢుడు-లేకపోతే ఈడువచ్చిన ఆ కపిల్లతో మాట్లాడవలసింది అట్లాగా? ఆఖరుకు వంకాయలను గురించికూడా బట్టబయలుగా చర్చించినచోట శృంగారం పుట్టదే! అటువంటప్పుడు ప్రేమనుగురించీ, మనస్తత్వంగురించీ బట్టబయలుగా మాట్లాడ విప్పటమేమిటి?....మరొక ధోరణిలో సంభాషించటం మొదలే పెట్టాలిగాని ఆ ఇద్దరూ ఒకరినొకరు ఎంతగానైనా ప్రేమించుకోవచ్చు! ఒకరికోసం ఒకరు హృదయాలు దగ్ధం చేసుకుని ద్రవించుకోవచ్చునే! జోగారావు అసలు దిగులు. అట్లా జరగటం లేదని!

హైమవతి అడిగినదానికి సూర్యం సమాధానం చెప్పాడు. ''మనం ప్రేమించటమంటూ ఎప్పుడూ ఉండదు. ఆ భ్రమ వల్లనే ఇన్ని అర్థంలేని ప్రణయకథలు పుట్టినై. ఒకడు ఒకతెను ప్రేమించటమూ, ఆమె అతణ్ణి తిరిగి ప్రేమించలేకపోవటమూ, ఆతగాడు గుండెలవిసి చావటమూనూ! ఒక ప్రణయ కథ! నిజం ఏమిటంటే ఒకమనిషి కామించగలడు కాని ప్రేమించలేడు ప్రేమించటానికి ఇద్దరి ప్రయత్నమూ అవసరం. అందుచేత జీవితంలో జరిగేదేమంటే, మనం ఎవరినీ ప్రేమించం; ఎవరో మన ప్రేమ సంపాదిస్తారు. అది నాకింకా జరగలేదు. నా ప్రేమ ఎవతెకూడా సంపాదించలేదు. అందుకనే నేను పెళ్ళాడలేదు. పెళ్ళాడి ప్రేమించటమనేదాన్లో నాకు ఏమాత్రమూ విశ్వాసంలేదు. పెళ్లాడి కొంతకాలం కాపరంచేసిన తరవాత ఏ ఇద్దరికైనా కొంత పరస్పరాభిమానం కలిగితీరుతుంది. కాని ఆ అభిమానం ప్రేమకు ప్రత్యామ్నాయంకింద నేను భావించలేను. భావించే వాళ్ళుండవచ్చు గాక!''

జోగారావు చెవులకు ఇదంతా కపటంగానూ, కృత్రిమంగానూ కనిపించింది; ప్రేమకోసం త్యాగం చెయ్యలేనివాడి కబుర్లు ఇట్లాగే ఉంటవనిపించింది.

''పోనీ, మీరెవరి ప్రేమ అయినా సంపాదించారా?'' అన్నది హైమవతి కొంటెగా.

''లేదు నా ప్రేమ సంపాదించటానికి సంసిద్ధురాలు కావి దాని ప్రేమ నే నెందుకు

సంపాదించాలీ! అన్నాడు సూర్యం.

"మీకు నీతిలో విశ్వాసం ఉందా!" అన్నది హైమవతి.

జోగారావు చేతులు రెండూ కణతలకు చేర్చుకుని కూర్చున్నాడు. వాళ్ళ సంభాషణ ధోరణి మార్చటానికి వాడుచేసిన ప్రయత్నాలన్నీ వ్యర్థమయినై.

"నాకు నీతిలో చాలా విశ్వాసం ఉంది. పదికోట్లమంది యొక్క విశ్వాసాలను కాదనటం నాకేమిటో ద్రోహంగా తోస్తుంది. అయితే జీవితంలో నీతికి మనవాళ్ళు అనవసరమైన ప్రాముఖ్యత ఇస్తున్నారని నేను చెప్పగలను! ("నీతల కాయ!" అనుకున్నాడు జోగారావు) ఏమంటే, నీతి అంతముఖ్యమైనదే అయితే రోజూ దాదాపు ప్రతిమనిషీ ఈ నీతిని అతిక్రమించుతూ వెళ్ళ గలగటం ఎటా సాధ్యమవుతుంది? అందుకని నేనేం చేస్తానంటే, ప్రబలమైన కారణంలేంది నీతిని విసర్జించను. నాకది యోగ్యమైన పనిగా తోచంది." అన్నాడు సూర్యనారాయణ

ఈ విధంగా ఒకవారం గడిచింది. జోగారావు తన మనస్సు తనే తెలుసుకోలేక పోయినాడు. వాళ్ళను చూస్తే కోపమూ, తన ప్రయత్నం విఫలమై పోతున్నదే అనేదిగులూ ఇప్పటికైనా వాళ్ళను సక్రమమార్గంలో పెట్టే అవకాశం ఉందేమో అనే ఆశా, వాణ్ణి ఒక్కసారిగా బాధించసాగినై. ఆఖరుకు ఆశగెలిచింది. సూర్యనారాయణ ఇంటికి పొయ్యేటప్పుడు జోగారావు అతన్ని కొంతదూరం సాగనంపి దారిలో "చూడు, సూర్యనారాయణా! నీతో ఒక్కటి చెప్పుదామనుకుంటున్నాను. నీకు హైమను చూస్తే ఏ అభిప్రాయం కలిగిందో నాకైతే

తెలియదు. అది నిజంగా చాలా తెలివి గలదీ, బుద్ధిమంతురాలూనూ! ఎందుకో అవి నీతో సరిగా మాట్లాడటంలేదు. దాని అసలు ప్రవృత్తి దాస్తున్నది—" అని ప్రారంభించాడు.

సూర్యం కొంచెం ఆశ్చర్యం కన బరుస్తూ "ఆవిడ తెలివిగలది కాదనిగాని, బుద్ధిమంతురాలు కాదనిగాని నా కెన్నడూ అనిపించలేదు. నేనా సంగతి మొదటి నుంచీ స్పష్టంగా గ్రహించాను మీరనటం వల్ల నాకేదో అనుమానం కలుగుతున్నది!" అన్నాడు.

జోగారావు ఒక క్షణంపాటు నిర్ఘాంత పోయినాడు. కాని తెప్పరిల్లుకుని "మీ కిద్దరికీ వివాహం జరిగితే నా మట్టుకు నేను చాలా సంతోషిస్తాను." అన్నాడు.

"నే నావిణ్ణి పెళ్ళి చేసుకునే పక్షంలో నా సంతోషంకోసంకావాలి, ఆవిడ సంతోషం కోసంగాని చేసుకుంటానుగాని మూడో వాళ్ళకోసం చేసుకోను" అన్నాడు సూర్యం కటువుగా.

* *

"నీవే అతన్ని పాడుచేశావు!" అన్నాడు జోగారావు హైమతో, ఇంటికి వస్తూనే.

"ఏం జరిగింది?" అన్నది హైమావతి.

"నీ వతన్ని ఏమాత్రమూ ఆకర్షించ లేక పోయినావు. అతన్ని కదిలించి చూశాను! అన్నాడు జోగారావు నిస్పృహతో.

హైమ నవ్వి "అతను ప్రతిరోజూ ఇక్కడికి రావటం నీ కోసమనుకున్నావా. బాబాయి!" అన్నది.

జోగారావు నిర్ఘాంత పోయినాడు.

మర్నాడు సూర్యనారాయణ వచ్చి నప్పుడు యథాప్రకారమే చర్చ విన్న విడిచినచోట అందుకున్నారు. అయితే ఇవాళ మాట్లాడటం ఛార్జీ హైమ పుచ్చు కున్నది.

"నాకు నీతిలో విశ్వాసంలేదు." అన్నది హైమవతి "కాని నీతిగా ఉండక ఆడదానికి సాగదు. అయినప్పటికీ నేను ప్రేమకోసం అవినీతిగా ప్రవర్తించ గలుగుతానని ధైర్యం వుంది. నేను ఏ మనిషికోసమైతే నీతిని విసర్జించగలనో ఆ మనిషిని ప్రేమించానను కుంటాను లేదా ఏ మనిషి నన్ను నీతిగా వుంచగలితే ఆ మనిషిని ప్రేమించానను కుంటాను!"

"నీ మొహం" అనుకున్నాడు జోగా రావు. "ఒక్కమాటకూడా సందర్భమూ అర్థమూ లేదు. 'ప్రేమ' అని నోటివెంట అనేస్తే ఇక అందులో శృంగార మేముంది? అదీ మామూలుమాటే!" పైకిమాత్రం జోగారావు ఒక ముక్కా ముక్కా ఊరుకున్నాడు.

సూర్యనారాయణ సిగరెట్టు నోట్లో పెట్టుకుని నిప్పుపెట్టెకోసం జేబులో తడువుకో సాగాడు. హైమావతి లేచి వెళ్ళి నిప్పుపెట్టె తెచ్చి తనే పుల్ల వెలి గించి సిగరెట్టుకు అందించింది.

సూర్యనారాయణ వెళ్ళిపోయిన తర

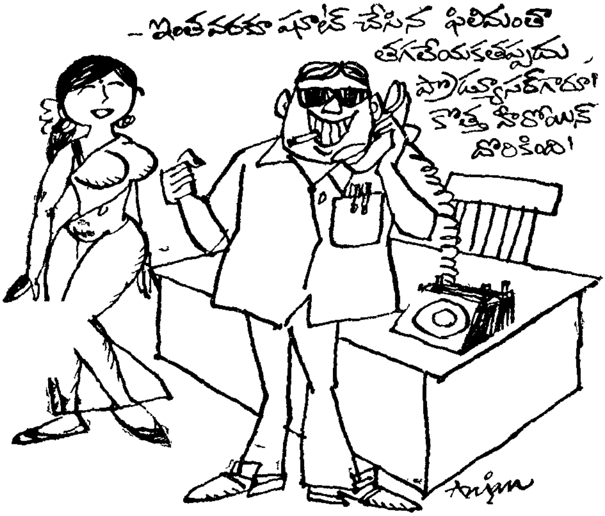

వాత జోగారావు హైమతో గట్టిగా మాట్లాడాడు. "నీ వతన్ని పెళ్ళిచేసుకోవటానికి ఒప్పుకోక పోయినప్పటికీ అతనితో "నాకు నీతిలో నమ్మకంలేదూ, నేను ప్రేమకోసం నీతిని వదిలిపెట్టేస్తానూ" అనటం ఏమీ బాగాలేదు, హైమా! అది- అది ఆడ అందంకాదు. తరవాత అతనికి సిగిరెట్లు వెలిగించి పెట్టటంకూడా మర్యాద కాదు. మీ పెళ్ళి స్థిరమైతే అటువంటివి ఏంచేసినా తప్పులేదు!"

హైమ ఆశ్చర్యంతో "నే నాయన్ని పెళ్ళిచేసుకోవటానికి ఈ క్షణాన సిద్ధంగా ఉన్నాను. ఏమిటి నీ వనేది?" అన్నది.

"అయితే నిన్ను పెళ్ళి చేసుకోవటానికి ఆయన సిద్ధంగాలేడు, సరేనా?.... అయినా నీ వతన్ని ఎప్పటినుంచి ఆమోదించావో, తెలుసుకోవచ్చునా?"

"మొదటినుంచీ మేమిద్దరమూ ఒకరినొకరు ఆకర్షించుకోవటానికి ప్రయత్నం చేస్తున్న సంగతి నీవు గమనించటం లేదా?"

"ఆకర్షించటమా? పోట్లాటా?"

"పోట్లాటేమిటి? మేమిద్దరం ఒకళ్ళ తత్త్వం ఒకరు అర్థం చేసుకుంటున్నాం. అదే సరయిన పద్ధతి. అట్లాకాకుండా ఆయన నాతో "నిన్ను ప్రేమించాను. నన్ను పెళ్ళాడతావా?" ఆయన గురించి నాకేం తెలుస్తుంది!"

జోగారావు మొహం చిట్లించి వూరుకున్నాడు. మర్నాడు సూర్యం వచ్చే సమయానికి హైమ ఏదో పనిమీదవున్న అవకాశం చూసుకుని జోగారావు అతనికి

"మా హైమ విన్నేవిధంగానైనా ఆకర్షించిందా అని అడుగుదామనుకుంటున్నాను" అన్నాడు.

"ఆకర్షించిందనే చెప్పాలి!" అన్నాడు సూర్యం. "మొదటి సంగతి, ఆవిడ నాతో అబద్ధమాడదని తేల్చుకున్నాను. ఆ తరవాత ఆవిడ ప్రేమ నేను సంపాదించగలిగితే ఆ తరవాత నిన్ను మోసంచెయ్యదని నాకు రూఢి అయిపోయింది. పెళ్ళి చేసుకోబొయ్యే ఆడదాన్ని గురించి మొగవాడి కామాత్రం భరవాసా ఉండదగినదే. భార్య విషయంలో అసూయ పడవలసి రావటం కంటె పాపిష్ఠి సంగతి మరొకటి ఉండబోదు."

"నిన్ను చూచి హైమ హరించినట్టు కనిపిస్తుంది. దానికి కారణం ఏమిటై ఉండవచ్చును?" అన్నాడు జోగారావు.

సూర్యం కొంచెం ఆలోచించి "నా డబ్బయి ఉండవచ్చును. నాలో ఇతర లక్షణాలు కొన్ని లేకపోలేదు. కాని, అవేవీ డబ్బుతో సమానం కావు. ఒక విధంగా నేను ప్రేమ సంపాదించటానికి అర్హత పొందాననే చెప్పవచ్చును డబ్బు లేనివాడికి మరొకరి ప్రేమ సంపాదించే అర్హత లేదు. వెనక మా బంధుకోటిలో ఒక పెద్దమనిషి వృత్తిలో ప్రవేశించబోతున్న ఒక్క భోగంమనిషితో పరిచయం చేసుకుని ఆమె ప్రేమ సంపాదించాడు. కాని దరిద్రుడు కావటంవల్ల ఆ మనిషికి తిండి అయినా పెట్టలేక పోయినాడు. తరవాత ఆ మనిషి తన వృత్తి సాగించింది. కాని అందులో ఎక్కిరాక పోయింది. అటువంటి పనిచెయ్యటం ద్రోహమంటాను."

జోగారావు నిర్విణ్ణుడై "నీ డబ్బు కోసం నిన్నువలచె అయినా ఆపేక్షగా చూస్తే నీ కంగీకారమేనా?" అని అడిగాడు.

"నా మొహంచూసి ప్రేమిస్తే అంగీకారం కాదా? నా తెలివితేటలు చూసి ప్రేమిస్తే ఆమోదించనా? అట్లాగే నా డబ్బూను! నా మొహానికీ తెలివితేటలకూ నా వ్యక్తిత్వంతో ఎంత సంబంధం ఉందో నా డబ్బుకూ అంత సంబంధం ఉంది. అది లేకపోతే నేవింకో విధంగా మాట్లాడతాను, చూపులకే యింకోవిధంగా కనిపిస్తాను." అని సూర్యం సమాధానం చెప్పాడు.

"నిన్ను కదిలించటం నాదే బుద్ధి తక్కువ." అనుకున్నాడు జోగారావు. అసలు వాడి మనస్సు విరిగిపోయింది. హైమవతీ, సూర్యనారాయణా ఇద్దరూ చేరి తనను మూఢుణ్ణి చెయ్యటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారనే అనుమానం వాడికి కలుగసాగింది. ఆ ఇద్దరికీ ఉన్న సంబంధం ఏమిటో ఆ రహస్యం మాత్రం జోగారావు కర్థం కాలేదు. అది ప్రణయం కాదని మట్టుకు రూఢి చేసుకున్నాడు. అదే ప్రణయమైతే తనకో వాళ్ళకో మతి లేదనుకోవాలి.

సూర్యనారాయణకు అప్పులేమాత్రమో ఉంది ఉండాలి. ఆస్తి ఉన్నవాడికే అప్పులు. ఈ వత్తిడి జాస్తి కావటం వల్ల ఆ వ్యవహారాలు పరిష్కరించుకోటానికి సూర్యనారాయణ వాళ్ళ వూరు వెళ్ళాడు.

అతను వెళ్ళిన మరుక్షణంనుంచీ హైమవతి పూర్తిగా మారిపోయింది. గుబులుగా, పరధ్యానంగా ఉండసాగింది. పలకరిస్తే సరిగా సమాధానం చెప్పక పొయ్యేది. జోగారావుకిదంతా అర్థం కాలేదు మొదట హైమవతి తనను ఈ విధంగా మోసపుచ్చుతున్న దనుకున్నాడు. కాని రోజులు గడిచినకొద్దీ హైమ యథార్థంగానే బాధపడుతున్నట్టు రూఢిఅయింది ఒకసారి ఆమె కళ్ళల్లో తడి కూడా చూశాడు జోగారావు.

కారణం అడిగితే హైమ చెప్పేసింది. "తనకెంత అప్పున్నదీ సూర్యం తెలుసుకోలేదు. అతనికేమీ మిగలదు. అతనికి వాళ్ళవాళ్ళు రాసిన ఉత్తరం చూశాను నా గతి ఏంకావలిసి ఉంది?''

''నీ గతికేం?"

''సూర్యం నన్ను పెళ్ళిచేసుకోకపోతే''....ఆయనను మనింటి కెందుకు రానిచ్చావు బాబాయి? ఇంకోమనిషి నన్ను అట్లా ఆకర్షించే అవకాశం నా జన్మలో ఏముంది?''

''నీ కంత మమకారంవుంటే, డబ్బు లేకపోతే పోయింది. అతన్ని పెళ్ళాడ రాదూ? అతనన్నట్టు నీవతని డబ్బుచూసే మోహించావా ఏమిటి?'' అన్నాడు జోగారావు.

''నీ వర్థం చేసుకోవు. ఆ డబ్బు వెనక లేకపోతే సూర్యం అందరివంటి మొగుడే అవుతాడు. నన్నాకర్షించింది అందరివంటి మొగవాడు కాదు!''

"నా తలకాయల్లే ఉంది!'' అన్నాడు జోగారావు.

కొద్ది రోజులకు సూర్యం దగ్గిరనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. అనుకున్నంతా అయింది. అతని ఆస్తి యావత్తూ పోయింది. ''కాని నా అదృష్టం ఇంకా నన్ను విడవలేదు.'' ''నాకొక సంబంధం వచ్చింది. ఆ పిల్లవెంట ఇరవై అయిదువేల రూపాయల ఆస్తి వస్తున్నది. నిన్ను ప్రేమించే అధికారం నేను సొంతంగా పోగొట్టుకోలేదు ''

''నాకా చివరముక్క అర్థంకాలేదు '' అన్నాడు జోగారావు అనుమానంతో. ఇంతకాలానికి వికసించిన మోహంతో హైమ ''నా కర్థమయింది ' అన్నది.